

Les millors obres de les lletres gironines (4) Solitud

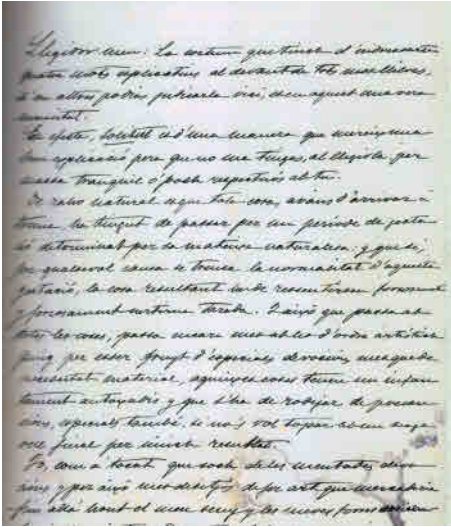
Víctor Català aconseguí amb «Solitud», tot i l'escriptura a batzegades i l'escassa revisió, una obra sensacional: sense viatjar explica com ningú el paisatge, tancada a casa exposa amb plenitud les interioritats de l'ànima i sense tenir una carrera literària -però llegida com poques persones- elabora un treball mestre reconegut internacionalment i clàssic com pocs.

Dona i natura amb un llenguatge únic

Josep Maria Figueres
PROFESSOR DE LA UAB

La gran novel·la per excel·lència de Víctor Català és un ver monument lingüístic i literari. Esdevé una peça emblemàtica en la moderna literatura catalana i, a més, es fixa detingudament en la mentalitat femenina i dins un entorn natural caracteritzat per una exuberància del verb. Cada pàgina assa boreix els mots amb la parsimònia del caminar en la pujada i així *Solitud* entra també en la literatura europea per mèrits propis com avalen traduccions i crítica.

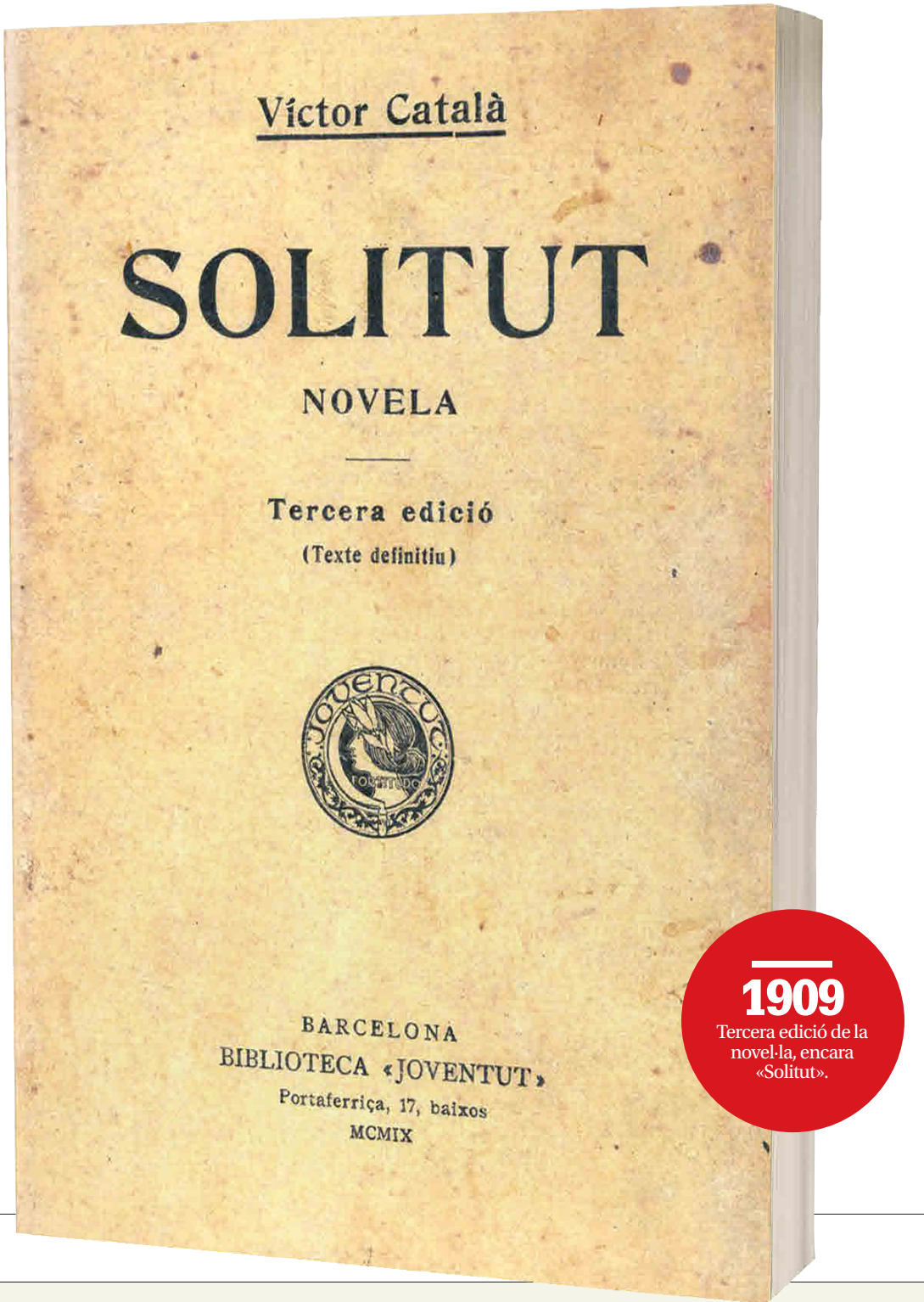
Solitud aparegué com a fulletó en la revista *Juventut*, publicació de gran qualitat



Pàgina de l'original conservat al Museu Arxiu de l'Escala.

entre 1904 i 1905 essent la primera edició del 1909, des d'aleshores fins avui ha estat editada diverses vegades, traduïda en nombroses edicions i amb versions cinematogràfiques i teatrals. A més de les habituals en edicions de quiosc, col·leccionista i col·lecció ha estat una de les poques obres literàries que ha estat editada en facsimil gràcies a l'Arxiu de L'Escala que n'ha tingut cura en una molt bonica edició. Disposem de nou traduccions: alemany (1909), anglès (1992), castellà (1907 i 1986), esperanto (1967), francès (1938 i 2014), italià (1918), romanès (1998), txec (1987), aranès (2007), rus. Fins i tot a l'exili, a Mèxic gràcies a Avel·lí Avel·lí Artís, Tísner, n'aparegué una.

Pel que fa a la llengua hi ha hagut moltes alteracions del text que, sortosament, amb el facsimil i l'edició crítica es poden



1909

Tercera edició de la novel·la, encara «Solitud».

arranjar i tornar a la llengua original. Com diu Blanca Llum, llegir Víctor Català és bo perquè hom «es cuidi» i en això hi ajudarà força disposar d'unes edicions acurades atès que sovint la versió editada ha estat malmesa de tantes correccions, ultracorrecions, etc. La mateixa autora no llegí la seva novel·la fins l'aparició de la traducció francesa del 1938 que usa l'original manuscrit i ho especifica clarament.

Hi ha molts pròlegs i estudis sobre la novel·la, simbòlica, des del primer de Lluís Via fins la valoració crítica i introducció de Manuel de Montoliu en l'edició més segui-

da a postguerra, la de Selecta i les obres completes. Núria Nardí, autora de l'edició crítica, indica que la novel·la permet múltiples lectures i els diferents corrents, diu, de crítica literària hi trobaran sempre una interpretació a fer. Se'n remarca la universalitat atenent la temàtica femenina -entre la relació de l'entorn, de la parella, dels prejudicis... Ramon Miquel i Planas, a l'edició de bibliòfil, assenyalà el lligam amb l'entorn humà i físic. Nardí endreça el text farcit de vacil·lacions, ultracorreccions, errades tipogràfiques, errors en transcripció, etc. i que avui ja tenim garantit.



1907

Portada de la primera traducció al castellà.



1918

Any en què apareix la primera edició en italià.



1921

L'edició més recent en català de la novel·la.

Víctor Català/Caterina Albert

Importància europea

L'escriptora Caterina Albert i Paradís (1869-1966), amb el nom de lletres Víctor Català, un nom masculí, com altres escriptores del moment, va néixer, viure i morir a L'Escala, la seva ciutat estimada, davant el mar, però retrata el camp, la muntanya de forma molt precisa. Assolí una importància literària excepcional per la qualitat de la seva escriptura esdevenint una de les màximes exponents del modernisme amb una obra considerada avui clàssica i de referència per tots els estudiosos. Filla de grans propietaris que li donaren suport en la seva vocació literària. Reclosa -dols, gestió de patrimoni-, la seva aportació es centra en poesia, monòlegs teatrals i, molt especialment, en la narrativa, amb títols encara avui reeditats o representats amb èxit, així: *Drames rurals* (1902), *Ombrívoles* (1904), *Caires vius* (1907), *La Mare-Balena* (1920), *Contrallums* (1930) i, molt especialment, les dues novel·les *Solitud* (1905) i *Un film (3000 metres)* (1926).

Del 1901, amb el llibre de poemes *El cant dels mesos* fins la segona novel·la ha estat molt editada. Així, Selecta ha publicat a la



seva Biblioteca homònima sis títols i les Obres completes, avui ha agafat el relleu Edicions 62 publicant en edició de butxaca, edició escolar, e-book, tapa dura... Unes iniciatives editorials que s'han vist afavorides pel suport del públic i per les recomanacions de ser lectures obligatòries del batxillerat i que tenen tanta força avui que podrien ser adaptades en sèries de ràdio, tv, cinema si la cultura catalana assolís una normalitat.

Darrerament Edicions 62 ha publicat una nova edició amb vuit textos breus d'escriptors glossant l'obra, (Mercè Ibarz, Toni Sala...) i introdueix els diversos apèndixs amb textos de l'autor que fan de les darreres edicions les més reeixides. Femininitat, amb desig i vida, amb natura i solitud, diàlegs en marc de tragèdia, actual.

L'ICE de la URV manté l'espai web sobre «Lectures de literatura catalana/batxillerat» amb bibliografia i materials diversos que mostren, amb exuberància, els diversos estudiosos que se n'han ocupat i facilita moltes referències a l'interessat. Fins i tot esmenta les entrevistes a la mateixa autora com la de Tomàs Garcés a la *Revista de Catalunya* els anys vint.

tre. Anc que seguissin els civils tota la muntanya n'atraparien pas ferum, de la mala bestia... Ell sotgi i fa de les seues mentris és pas vist, mes un cop se'l descobri, com si se'l dragués la terra... Mireu com ha pas tornat a l'ermita després de l'estamenya deis conills... Mes, ah! Això cal adobar-ho d'una vegada, i si és pas ell qui s'arrimi a nosatros, mancarà pas qui s'arrimi an ell...

La Mila aturà el tall camí de la boca, i digué amb tremolor en la veu:

- Pastor, per l'amor de Déu! Deixeu-lo estar, deixeu-lo estar, aqueix home... No li digueu res...

- Mengeu, mengeu, ermitana, i vos deu pas desori... Això és cosa meua...

- Per l'amor de Déu, pastor, que deu tenir mala bava!... Mai m'havia fet por i ara comença a fer-me'n...

- Crenyeu pas per vós, mentris jo visca. Sé pas per què, mes és així; sempre li ha fet més basarda que la creu al dimoni, i ha pas mal gosat a mirar-me de cara amb els seus uis de brúfol... Amb els conis, amb l'ermita, amb tota cosa s'hi desvergonyirà perquè compti amb la dreta del vostre home, mes amb vós s'hi atrevirà pas, perquè sappla bé que no l'hi

perdonaria!

El pastor deixà anar aquelles paraules en el seguit de la preocupació, mes a la Mila li anaren de dret al cor. Commoguda, amb un nus a la gola, féu solament:

- Pastor..., pastor... -i dues llàgrimes grosses, clares, li rodolaren cara avall.

El pastor s'esparpellà amb vives, com un tocason sorprés pel dia.

- Com és això, ermitana! Vuiu pas que vos engaganyeu amb aquestes dèries si voleu pas renyir amb mi! -Es posà a riure, esforçant-s'hi-. Feu tanmateix massa cabal de les paraules, vós, i això vingui pas a tómb... De vegades un hom xerra, xerra, sense pensar que seu dones, i després... Vaja, gequim-ho estar ací i se'n parli pas més sentiu? Desarem les tovaies i tornarem amunt si vos plau, si no perillaria que ens hi vinguessin a cercar amb un fanal! -I llençant els ossos i desfent el fogó d'un cop de peu, ficà al sarró els tòtils que havia tret per a l'esmorzar, i en un girant d'ulls estigué a punt de marxar.

- M'estima! M'estima! -exclama re-soltament la dona per a ella mateixa... No ho vols dir, no vol que jo ho sospiti, però m'estima!

Un fragment

Un àpat a l'aire lliure

Presentem un fragment de la introducció i un altre de l'inici d'un capítol singular amb Gaietà, el pastor que s'ha considerat simbòlicament el guia espiritual de la protagonista, la Mila i que en l'excel·lent film homònim de R. Guardiet apareix encarnat i lligat amb la natura

«Al llegidor (fragment): «Jo, com a tocat que sóc de les mentades devocions i per això més desitjós de fer art que mercaderia -fins allà on el meu seny i les forces arriben- havia somiat en donar-te amb la meua primera obreta d'algunes proporcions, l'obra seriosament planejada, meditada i remeditada abans d'escriure-la, escrita després amb catxassa i mirament, deixada reposar més tard per a donar lloc d'aquietar-se el bulliment de les impressions i depressions momentànies i més tard encara repassada, llimada i brunyida a sangs fredes per una i altra volta fins a deixar-la neta i purificada de tots aquells defectes enlletgidors que està en la mà i en la

paciència de l'autor corregir. És a dir, llegidor meu; jo somniava amb donar-te l'obra primmirada i endreçadeta en què un hi posa tot el que sap i pot i que no és altre que l'obra amb què somnia tot aquell que fa una obra pel sol i propi gust de fer-la».

- *En la Creu (cap. XIV fragment)*: «Totes les serenors de sa alegria s'havien fos amb les nuvolades de la preocupació que els invadií.

El pastor, poc després d'escorxat el llebrot, guarní un fogó en un clotarrat de roques, hi posà unes graelles fetes amb brocs retorts d'un server solitari que hi havia allà prop, i en les graelles hi espentarrà el cadàver, obert per la meitat a tall de llibre ben refregat de dins i fores amb un gra d'all i quatre gotes

d'oli. Amb aquell adob i el de sa mateixa sang a mig escórrer, el llebrot es rostí i ells, capbaxos i remugant cadascú sos pensaments, se'l menjaren a cremadent i amb gana, mes sense pler; i aquell esmorzar que segons el pastor havia de tenir més gustos que una pubilla casadora, i que els hauria tinguts en realitat sense l'amargantor de l'estrany desdèjuni, no fou altra cosa que la trista satisfacció d'una necessitat animal.

De tant en tant, i mentre menjaven, la Mila, presa de recels, aixecava vivament el cap com per sorprendre de nou l'espieta al cim del tallat de l'Orgue, fins que el pastor li digué:

- Vos escarrasseu pas, dona de Déu; tingueu pas por que hi torni per avui a vore nos-